

Asia: VN/20544/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hyvinvointialueiden tehtäviä koskeviksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi vuosille 2025-2029

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Kylät ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hyvinvointialueiden tehtäviä koskeviksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi vuosille 2025-2029.

Kiinnitämme lausunnossamme huomiota seuraaviin, maaseutualueiden sekä kylissä ja muissa paikallisyhteisöissä tehtävän vapaaehtois- ja kansalaistoiminnan kannalta keskeisiin seikkoihin:

Tavoitteita asetettaessa on tärkeää huomioida, että Suomen pinta-alasta 95 % on maaseutua ja lähes 70 % harvaan asuttua. Suomalaisista lähes 1,5 miljoonaa asuu maaseudulla. Tämä on sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävien järjestämisen sekä yhdenvertaisuuden ja kustannusvaikuttavuuden näkökulmasta vaativa lähtökohta.

Paikallisyhteisöjen merkitys kansalaisten osallisuuden ja hyvinvoinnin vahvistamisessa on erityisen suuri juuri maaseudulla. Paikallisyhteisöt ja kylät ovat lähellä asukkaita. Yhdessä toimiminen vahvistaa ihmisten keskinäistä luottamusta ja yhteisöllistä resilienssiä, muutostajavuutta sekä tuo ihmisiä yhteen toimimaan vapaaehtoisuuspohjalta yhteiseksi hyväksi. Kansalaisten ja paikallisyhteisöjen omaehtoisen aktiivisuuden tukemisella on tätä kautta suuri merkitys luonnoksessa kuvattujen hyvinvoinnin ja turvallisuuden vahvistamisen, yhdenvertaisuus- ja myös kustannusvaikuttavuustavoitteiden näkökulmasta.

Lausunnolla olevassa luonnoksessa korostetaan, että kaikessa hyvinvointialueiden toiminnassa, johtamisessa ja ohjauksessa tulee painottaa vaikuttavuusperustaisuutta. On tärkeää, että paikallisyhteisöjen yhteisöllisen toimijuuden tukeminen hahmotettaisiin juuri kustannusvaikuttavuuden näkökulmasta tämänhetkistä paremmin yhdeksi hyvinvointialueiden

keskeisistä tavoitteista. Yhteistyön vahvistaminen kylien ja paikallisyhteisöjen sekä kylillä toimivien järjestöjen ja vapaaehtoisten kanssa on tässä toimiva keino.

Hyvinvointialueiden kolmannen sektorin kanssa tekemän yhteistyön tärkeys nousee luonnoksessa kyllä kiitettävästi esille, mutta tällaista toimintaa ja toimijoiden moninaisuutta olisi tärkeää kuvata vielä tarkemmin. Pelastustoimen ja VPK-toimijoiden yhteistyön lisäksi hyvinvointialueella voi olla vaikuttavaa yhteistyötä lisäksi monen muun toimijan kanssa. Suurten järjestöjen ohella on tärkeää huomioida myös pienemmät paikalliset yhdistykset ja yhteisöt, kuten kylä-, kaupunginosa- ja asukas yhdistykset sekä viime vuosina perinteisen yhdistystoiminnan rinnalla vahvistunut neljännen sektorin toiminta.

Kyläyhdistykset ja monet muut paikallistason yhdistykset sekä vapaaehtoiset toimivat jo tällä hetkellä monin tavoin turvallisuuden ja varautumisen vahvistamiseksi. Varautumisen tärkeydestä yksilötasolla puhutaan paljon, mutta sen sijaan yhteisöllisen varautumisen käytännöt ovat jääneet vielä vähälle huomiolle, vaikka yhteisöllinen varautuminen on erittäin merkittävä asia myös yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden kannalta.

Luonnoksessa todetaan, että pelastustoimella on oltava välitön kyky toimia suunnitellusti kaikissa turvallisuustilanteissa, ja se säilyy turvallisuuden lähipalveluna. Pelastustoimen ja kyläyhteisöissä tehtävän varautumis- ja kyläturvallisuustyön yhteistoiminta on erinomainen keino tukea pelastustoimen välitöntä kykyä toimia suunnitellusti kaikissa turvallisuustilanteissa ja kuvattujen turvallisuuden lähipalvelujen säilyttämiseksi. Pelastustoimen tehtävien onnistumisen kannalta on merkityksellistä, että tällainen työ ja sen tekijät tunnustetaan hyvinvointialueilla ja rakennetaan toimivat yhteistyön mallit pelastuslaitoksen, kuntien, järjestöjen, paikallisyhteisöjen ja neljännen sektorin välille.

Keskeistä on myös se, että paikallisyhteisöjen, kuntien ja hyvinvointialueen kunkin omista rooleista sovitaan selkeästi. On huomioitava, että paikallisyhteisöjen toiminta nojaa vahvasti vapaaehtoisuuteen.

Niin ikään on tärkeää, että tieto paikallisissa yhteisöissä tehtävästä työstä sekä kylien fyysisistä ja toiminnallisista resursseista on hyvinvointialueella ja kunnissa viranomaisten saavutettavissa. Tällaista tietoa ovat esimerkiksi kylien turvallisuusvastaavien ajantasaiset yhteystiedot ja kylillä erilaisissa häiriö- tai onnettomuustilanteissa hyödynnettävissä olevat kylätalot tai vastaavat yhteisölliset tilat.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa yhteistyö paikallisyhteisöjen sekä kylä- ja asukastoimijoiden kanssa voi tarkoittaa esimerkiksi kylätalojen hyödyntämistä monipalvelukeskuksina tai liikkuvien palvelujen tukipisteinä, ikäihmisten päivätoimintaa tai ulkoilukaveritoimintaa. Se voi olla myös kyläläisten vapaaehtoisten naapuriavun ja hyvinvointialueen ikääntyneille kotiin tarjoamien palvelujen yhteensovittamista. Hyvinvointialueilta tulisi edellyttää innovatiivisia kokeiluja uudenlaisten yhteistyön toimintamallien kehittämiseksi yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa.

Luonnoksessa mainitaan, että väestön omaa toimijuutta, tietoisuutta ja oman elämän osallisuutta hyvinvointiin, terveyteen sekä työ- ja toimintakykyyn liittyvissä asioissa tulee vahvistaa osana selkeämpää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää. Tämän tulisi tarkoittaa käytännössä sitä, että hyvinvointialueet tarjoavat kylä- ja paikallistoimijoiden omatoimisen hyvinvointia, varautumista ja turvallisuutta vahvistavan toiminnan tueksi tietoa, tukea ja neuvontaa. Yhteistoiminnan hyvinvointialueiden, muiden viranomaisten ja kolmannen sektorin kesken tulee olla pitkäjänteistä ja tavoitteellista, mikä edellyttää tiivistä vuoropuhelua, selkeää roolitusta, suunnitelmallisuutta ja myös valmiutta yhdessä oppimiseen.

Maaseutuvaikutusten arviointi (MVA) on prosessi, jossa arvioidaan päätöksenteon vaikutuksia maaseutualueisiin ja niiden kehitykseen. Maaseutuvaikutusten arvioinnilla voidaan tunnistaa ja ennakoida, miten hyvinvointialueiden toiminta ja linjaukset vaikuttavat maaseudun asukkaisiin, elinkeinoihin ja ympäristöön. Suomen Kylät painottaa, että maaseutuvaikutusten arvioinnin tulisi olla kiinteä osa hyvinvointialueiden toimintaa ja vaikutusten arviointia.

Louhelainen Suvi
Suomen Kylät ry